

مهمترین نکات حقوقی چک و اشتباهاتی که ممکن است حق شما را از بین ببرد

سلام دوستان گرامی! از اینکه ما رو همراهی کردید خیلی ممنونیم. قبل از هر چیزی باید ازتون یک خواهشی داشته باشیم و اون هم اینکه این جزوه رو تا انتها دقیق بخونید چون مطالب یک جاهایی به هم دیگه مربوط هستند پس لطفا حوصله کنید و دقیق بخونید.

تو این جزوه تلاش کردیم بدون اینکه تو اصطلاحات پیچیده حقوقی گم بشیم، شما را با مهم‌ترین مسائل مربوط به **چک به عنوان مهم‌ترین سند تجاری** در ایران آشنا کنیم. قراره خیلی ساده و در عین حال جامع، کاربردی‌ترین نکاتی که باید درباره چک بدونید رو مرور کنیم تا دیگه از سر ناآگاهی، فریب نخورید و بتونید با چشم باز معامله کنید.

فصل اول: ویژگی‌های چک؛ یه سند، چهار سلاح

وقتی یه چک برگشت می‌خوره یا به عبارتی **گواهی عدم پرداخت** برای اون صادر می‌شه، شما به عنوان دارنده، همزمان ۴ تا گزینه پیش روی خودتون دارید تا بتونید به پول خودتون برسید:

مسیر اول؛ اجراییه‌ی ثبتی از طریق دفترخانه اسناد رسمی:

طبق قانون، چک بانکی **«در حکم سند لازم‌الاجراست»**^۱؛ یعنی از نظر قانون، دقیقا هم‌وزن یه سند رسمی محضریه. مسیر درخواست اینطوره که باید درخواستتون رو به دفترخانه اسناد رسمی مسئول پذیرش اجراییه ببرید. دفترخانه، اصل چک و گواهی عدم پرداختتون رو می‌گیره، مهر «پذیرش اجرا شد» می‌زنه و اصل چک را به شما برمی‌گرداند^۲ و پرونده رو برای صدور اجراییه به اداره اجرای اسناد رسمی می‌فرسته. بعد از ابلاغ اجراییه، برای توقیف واقعی اموال باید از طریق اداره اجرای احکام ثبت پیگیری کنید.

این مسیر، اما، فقط برای چکی باز است که ویژگی‌های یه سند تجاری کامل رو داشته باشه: نه سفید امضا باشه، نه مشروط، نه بابت تضمین معامله‌ای، و حتما هم تو سامانه صیاد ثبت شده باشه. اگه چک هر کدوم از این ایرادها رو داشته باشه، دفترخانه و اداره اجرای ثبت اصلا درخواست اجراییه رو نمی‌پذیرن. اینکه چرا اینطوره رو تو بخش «کدوم مسیر واقعا بهترین» کامل باز می‌کنیم.

^۱ ماده ۲ قانون اصلاح قانون صدور چک (مصوب ۱۳۹۷)

^۲ ماده ۱۸۳ آیین‌نامه‌ی اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجراء و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی (اصلاحی ۱۳۹۸/۱۲/۰۶)

مسیر دوم؛ اجراییه مستقیم از طریق دادگاه؛ این مسیر هم جزء مواردی هست که به طور خاص از امتیازات چک هست. یعنی میشه به دادگاه شکایت کرد اما نیازی به تشکیل جلسه رسیدگی نیست و همین که موضوع برگشت چک باشه دادگاه مستقیم پرونده رو می فرسته به قسمت اجرای احکام دادگاه.

این مسیر، طبق ماده ۲۳ قانون چک، به این شکل هست که دارنده چک با ضمیمه کردن گواهی عدم پرداخت چک، دادخواستی رو ثبت می کنه و از دادگاه صالح، صدور اجراییه را نسبت به مبلغ اون چک و حق الوکاله وکیل درخواست می کنه^۳ و پس از ارجاع پرونده به شعبه، قاضی بدون تشکیل هیچ جلسه ای و بدون دعوت از صادرکننده چک، مستقیماً دستور صدور اجراییه رو می ده و مدیر شعبه هم نسبت به صدور اجراییه اقدام می کنه. یعنی کل این مرحله فقط یه فرآیند اداری هست، نه یه دادرسی واقعی که مستلزم دفاع و صدور رای باشه.

بعد از ابلاغ اجراییه به صادرکننده، اون ۱۰ روز فرصت داره که یا بدهی اش رو کامل بپردازه، یا با موافقت دارنده برای پرداخت به توافق برسه، یا یه مال معرفی کنه که از محل اون، طلب وصول بشه.^۴ اگه هیچ کدوم از اینها اتفاق نیفته، پرونده همراه با گزارش کامل دارایی های صادرکننده فرستاده میشه به شعبه ای اجرای احکام دادگستری، که اونجا برای پیدا کردن اموال صادرکننده اصطلاحاً استعلام سه گانه گرفته میشه، یعنی همزمان از بانک مرکزی (برای حساب های بانکی)، از سازمان ثبت اسناد و املاک (برای ملک و مال غیر منقول) و از پلیس راهور (برای خودرو) استعلام می کنن و هر مالی که پیدا بشه، توقیف می شه و اگه هیچی پیدا نشه، دارنده می تونه تقاضای جلب صادرکننده رو هم بده.

این مسیر هم یه در بسته داره. طبق همون ماده ۲۳، اگه تو متن چک قید شده باشه که پرداختش منوط به یه شرطه، یا بابت تضمین انجام معامله یا تعهدیه، دادگاه اصلاً اجراییه صادر نمی کنه و باید رفت سراغ مسیر غیر جذاب که ارسال دادخواست حقوقی عادیه که همون مسیر سومه.

۳. مسیر حقوقی عادی؛ کندتر ولی کامل تر اگه به هر دلیلی نتونستید از دو مسیر بالا استفاده کنید و چک شرایط لازم برای درخواست اجراییه رو نداشت، می تونید یه دادخواست عادی حقوقی برای مطالبه وجه چک بدید. این مسیر کندتره، چون باید کل مراحل دادرسی (جلسه، دفاعیه، صدور رای، تجدیدنظر احتمالی) طی بشه، اما دو تا امتیاز داره که مسیرهای اجراییه ازش محرومن. در این روش می تونید علیه ضامن و ظهرنویس چک هم اقامه دعوا کنید، و خسارت تأخیر تأدیه رو هم مطالبه کنید.

^۳ ماده ۲۳ قانون اصلاح قانون صدور چک، همان

^۴ ماده ۳۴ قانون اجرای احکام مدنی (۱۳۵۶)

دقت کنید که بعضی وقت ها فقط همین راه پیش پای ما هست، مثلاً وقتی که چک بابت ضمانت به قرارداد هست یا وقتی که چک در سامانه صیاد ثبت نشده باشد.

۴. مسیر کیفری؛ شکایت کیفری از صادرکننده:

اگر چک شرایط لازم رو داشته باشد، می‌تونید علاوه بر پولتون، صادرکننده رو تحت تعقیب کیفری هم قرار بدید. طبق ماده ۷ قانون صدور چک، صدور چک بلامحل جرمه (جزئیات مجازاتش رو تو فصل پنجم می‌بینید). اما جنبه کیفری چک، خیلی شکننده‌ست و توی موارد زیر اصلاً امکان تعقیب کیفری صادرکننده وجود نداره:

- چک سفید امضا داده شده باشد (یعنی داخل چک مبلغ درج نشده باشد).
- تو متن چک، پرداخت وجه منوط به تحقق به شرط شده باشد.
- تو متن چک قید شده باشد که بابت تضمین انجام معامله یا تعهدیه.
- حتی بدون این قید تو متن چک قید شده باشد، ثابت بشه که واقعا بابت همون شرط یا تضمین بوده.
- چک بدون تاریخ صادر شده باشد، یا وعده‌دار باشد؛ یعنی تاریخ واقعی صدورش قبل از تاریخ نوشته‌شده روی خودش باشد^۵. (منظور این که چک مدت دار باشد و تاریخ روز نباشه، که الان ۹۹ درصد چک‌ها در واقع برای آینده صادر میشن و به همین خاطر هم الان عملاً قریب به اتفاق چک‌ها امکان شکایت کیفری ندارن).

علاوه بر همه‌ی اینها، برای شکایت کیفری مهلت مشخصی هم وجود داره و اون اینه که ظرف ۶ ماه از تاریخ چک باید اون رو به بانک ارائه بدید و گواهی عدم پرداخت دریافت کنید و ظرف ۶ ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت هم شکایتتون رو مطرح کنید، وگرنه حق شکایت کیفری از بین می‌ره و فقط مسیر حقوقی باقی می‌مونه^۶.

و چک ضمانت: خیلی وقت‌ها چک رو نه بابت به طلب واقعی، بلکه فقط برای تضمین به معامله یا تعهد می‌گیریم. مثلاً موقع اجاره خونه، امضای قرارداد کاری. به این چک می‌گن چک ضمانت یا چک تضمینی. منفعتش اینه که مثل یک اهرم فشار روانی و حقوقی عمل می‌کنه، اما خطرش رو تو فصل بعدی می‌گیم، چون دقیقاً همین جاست که خیلی‌ها غافلگیر می‌شن.

پس چک فقط به تیکه کاغذ نیست. چهار سلاح حقوقی هم‌زمانه. اما هر کدوم شرایط، مهلت و در عین حال محدودیت‌های خودشو داره.

^۵ ماده ۱۳ قانون اصلاح قانون صدور چک

^۶ ماده ۱۱ قانون اصلاح قانون صدور چک

بهترین مسیر کدومه؟

باید گفت بین این چهار مسیر، **اجرائیه (چه ثبتي، چه از طريق دادگاه) معمولاً بهترين انتخابه؛** چون نه مستلزم دادرسی کامله و نه اون قدر مسیر طولانی‌ای داره، اما سوالی که اینجا مطرح می‌شه اینه که اگه این بهترین مسیر، چرا خیلی‌ها به جاش می‌رن سراغ شکایت کیفری یا دادخواست عادی که هم کندتره، هم پرزحمت‌تر؟

جواب ساده‌ست. چون خیلی وقتاً یا مسیر کیفری براشون بسته‌ست، یا مسیر اجرائیه، بذارید این دو تا رو تفکیک کنیم:

اول: کی نمی‌شه از صادرکننده شکایت کیفری کرد؟

همون طور که گفتیم چند حالت هست که جنبه‌ی کیفری چک از ابتدا از بین می‌ره:^۷

۱. اثبات شه که چک **سفید امضا** داده شده.
۲. تو متن چک، پرداخت وجهش منوط به تحقق یه **شرط** شده باشه.
۳. تو متن چک قید شده باشه که بابت **تضمین** انجام معامله یا تعهدیه.
۴. حتی بدون این قید تو متن چک، **ثابت بشه** که واقعا بابت همون **شرط یا تضمین** بوده.
۵. چک **بدون تاریخ** صادر شده باشه، یا **وعده‌دار** باشه؛ یعنی تاریخ واقعی صدورش قبل از تاریخ نوشته شده روی خودش باشه.

علاوه بر این ۵ مورد، ۳ حالت دیگه هم حق شکایت کیفری رو از بین می‌بره:^۸

۶. دارنده ظرف ۶ ماه از تاریخ چک، اون رو به بانک ارائه نداده باشه.
۷. دارنده ظرف ۶ ماه از تاریخ گواهی عدم پرداخت، شکایتشو مطرح نکرده باشه.
۸. دارنده‌ی اصلی، چک برگشتی رو بعد از گرفتن گواهی عدم پرداخت به یه شخص دیگه منتقل کرده باشه؛ چون طبق همون ماده ۱۱، فقط انتقال قهری (مثل ارث) این حق رو برای دارنده‌ی جدید نگه می‌داره. (این قانون رو برای جلوگیری از شرخری وضع کردن، که شخص شرخر نتونه از صادر کننده شکایت کیفری بکنه).

و بالاخره یه مورد دیگه که تو فصل سوم مفصل بهش پرداختیم:

^۷ ماده ۱۳ قانون اصلاح قانون صدور چک

^۸ ماده ۱۱ قانون اصلاح قانون صدور چک

۹. چک تو سامانه صیاد ثبت نشده باشد؛ که تو این حالت، این چک اصلاً از شمول قانون چک خارج می‌شود، پس نه فقط جنبه کیفری، بلکه هیچ امتیاز دیگه‌ای هم نداره و فقط میشه از طریق یه دادخواست حقوقی به عنوان یک دلیل بر وجود بدهی در دادگاه بهش استناد کرد و دیگه مزایای چک رو نداره.

دوم: کی چک وصف سند لازم‌الاجرا بودنش رو از دست می‌ده؟

در شرایط زیر چک وصف لازم‌الاجرا بودنش رو از دست می‌ده:^۹

۱. اگه تو متن خود چک تصریح شده باشه که مشروط یا بابت تضمین انجام معامله یا تعهدیه، دادگاه از همون ابتدا اجراییه صادر نمی‌کنه.
 ۲. حتی اگه تو متن چک این قید نیومده باشه، اگه صادرکننده دعوایی مبنی بر مشروط یا تضمینی بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت مطرح کنه، این ادعا به تنهایی جلوی عملیات اجرایی رو نمی‌گیره؛ مگر مرجع قضایی به این ادعا «ظن قوی» پیدا کنه یا تشخیص بده از ادامه‌ی اجرا ضرر جبران‌ناپذیری وارد می‌شه؛ که در اینصورت، با گرفتن یه تأمین مناسب از صادرکننده، فقط قرار توقف عملیات اجرایی صادر می‌شه؛ نه ابطال کامل اجراییه.
- علاوه بر این ۲ حالت که مستقیماً تو خود ماده ۲۳ اومده، وصف اجرایی چک تو این موارد هم از بین می‌ره:
۳. چک تو سامانه صیاد ثبت نشده باشه؛ همون موردی که قبلاً هم تو بحث کیفری بهش اشاره کردیم، هم اجراییه‌ی ثبتی و هم اجراییه دادگاه رو هم غیرممکن می‌کنه.
 ۴. چک عهده یه مؤسسه‌ای صادر شده باشه که بانک نیست؛ چون طبق تعریف ماده ۲ قانون چک فقط چکی که عهده بانک صادر بشه «سند لازم‌الاجرا» محسوب می‌شه. (مثل چکی که موسسات مالی میدن).
 ۵. چک به نام دو نفر با هم ثبت شده باشه و یکی از اون دو، هویتش رو تو سامانه صیاد تایید نکرده باشه؛ چون سامانه، چک رو تا وقتی هر دو گیرنده تاییدش نکنن، قابل وصول نمی‌دونه. (این یه وسیله کلاهبرداری هست که داخل پیج اینستاگرام یک ویدیو کامل در موردش گذاشته شده).

^۹ بندهای «الف» و «ب» و قسمت اخیر ماده ۲۳ قانون چک

بنابراین، وقتی چک یکی از این حالت‌ها رو داشته باشه، دست دارنده برای مسیر سریع بسته‌ست و مجبوره بره سراغ دادخواست حقوقی عادی؛ یعنی همون مسیر سخت‌تر و طولانی‌تر، فقط چون مسیر راحت‌تر از اول جلوش باز نبوده.

فصل دوم: چک تضمینی و پیچ‌وخم‌هاش

می‌رسیم به یکی از پرکاربردترین و در عین حال پرخطرترین استفاده‌های چک تو زندگی روزمره مردم و کسب‌وکارها. فرض کنید بابت حسن‌انجام کارِ یه پیمانکار یا برای اطمینان از تخلیه به‌موقع یه خونه اجاره‌ای، یه چک به‌عنوان تضمین گرفتید. فکر می‌کنید اگه طرف مقابل زیر قولش زد، چک رو می‌برید بانک و به‌سرعت پول‌تون رو می‌گیرید؟ ولی بعضی وقتا انقدرام ساده نیست.

همونطور که اشاره کردیم طبق مواد ۱۳ و ۲۳ قانون صدور چک اگه تو متن خود چک نوشته شده باشه که «**بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی**» صادر شده، دیگه **نمی‌تونید از مسیر سریع اجرائیه استفاده کنید و حق شکایت کیفری هم ندارید** و فقط باید از مسیر دادگاه حقوقی به فکر وصولش باشید.

حالا شاید بگید خوب اگه رو متن چک نویسن «بابت تضمین»، مشکل حل شده. اما این‌طور نیست. همون ماده ۲۳ می‌گه: **اگه صادرکننده چک (حتی وقتی تو متن چک هیچ اشاره‌ای به تضمین نشده) بتونه با هر مدرکی (قرارداد، شاهد، مکاتبات یا هر چیزی) ثابت کنه که چک واقعا بابت تضمین بوده، دادگاه می‌تونه با احراز «ظن قوی» به این ادعا، دستور توقف عملیات اجرایی رو صادر کنه؛ فقط با گرفتن یه تأمین مناسب از صادرکننده. یعنی همون لحظه‌ای که فکر می‌کردید پولتون تو راهه، پرونده بلوکه می‌مونه تا تکلیفش تو یه دادرسی اصلی روشن بشه.**

نتیجه اینکه، چک، ابزار امنی برای تضمین نیست. چون طرف مقابل حتی اگه واقعا بدهکار باشه می‌تونه فقط با طرح همین ادعا، کل پروسه رو ماه‌ها و گاهی سال‌ها معطل نگه داره.

بنابراین چک با وجود قدرت ظاهریش، ابزار مطمئنی برای تضمین معاملات نیست. اگه هدف واقعیتون تضمین یه تعهده، بهتره سراغ گزینه‌های محکم‌تری مثل وثیقه ملکی یا ضمانت‌نامه بانکی برید.

فصل سوم: سامانه صیاد و رأیی که خیلی ها هنوز ازش خبر ندارن

از سال ۱۳۹۷ به بعد، قانونگذار سیستمی به اسم «صیاد» (سامانه صدور یکپارچه چک) را راه اندازی کرد. انتقال و پشت‌نویسی هر چک باید تو این سامانه ثبت بشه وگرنه چک از شمول قانون چک خارج می‌شه و بانک از پرداخت وجهش خودداری می‌کنه.^{۱۰}

اما به تازگی، دیوان عالی کشور یه گام بلندتر برداشت. در مهر ۱۴۰۴، هیئت عمومی دیوان عالی کشور طی رأی وحدت رویه شماره ۸۷۰، اعلام کرد **چکی که تو سامانه صیاد ثبت نشده، دیگه مشمول حمایت‌های ویژه قانون چک نمی‌شه**. یعنی همون امتیازهایی که تو فصل اول دربارشون حرف زدیم. **امکان شکایت کیفری و صدور اجراییه ثبتی و گواهی عدم پرداخت منتفی می‌شه و حتی نمی‌شه صادرکننده رو تو دادگاه مجبور کرد که بره چک رو تو سامانه ثبت کنه**. دادگاه می‌گه چنین دعوایی اصلا مسموع نیست، یعنی حتی رسیدگی هم بهش نمی‌شه.^{۱۱}

پس اگه یه چک قدیمی یا دست‌نویس دریافت کردید که تو سامانه صیاد ثبت نشده، عملاً یه تیکه کاغذ تو دستتونه که فقط شاید بشه ازش به‌عنوان یه «دلیل بدهی» تو یه دعوای حقوقی عادی استفاده کرد؛ نه بیشتر، و بدون هیچ‌کدوم از امتیازهای ویژه‌ی چک.

بنابراین، قبل از قبول هر چکی، حتماً از طریق اپلیکیشن بانک یا سامانه‌های استعلامی، مطمئن بشید که چک به اسم صادرکننده تو سامانه صیاد ثبته. یه استعلام ساده و چند ثانیه‌ای، می‌تونه از خیلی دردسرها نجاتتون بده.

فصل چهارم: بعد از برگشت چک

اگه چکتون برگشت خورد. اولین کاری که باید بکنید، گرفتن «گواهی عدم پرداخت» از بانک؛ همون برگه‌ای که کلید همه‌ی مسیرهای بعدیه. بعدش چهار مسیری که تو فصل اول گفتیم جلوتونه: **اجراییه ثبتی (از طریق دفترخانه اسناد رسمی)**، **اجراییه مستقیم دادگاه**، **دادخواست حقوقی عادی**، و **شکایت کیفری**؛ بسته به این که چک شرایط لازم رو داشته باشه.

نکته‌ای که می‌تونه جالب باشه اینه که قانونگذار برای صادرکننده چک بلامحل، یه سری تنبیه بانکی هم گذاشته که خیلی‌ها حتی بیشتر از خود شکایت کیفری ازش می‌ترسن. به‌محض ثبت یه چک برگشتی:

^{۱۰} تبصره ماده ۲۱ مکرر قانون اصلاح قانون صدور چک

^{۱۱} رأی وحدت رویه شماره ۸۷۰ دیوان عالی کشور، مهر ۱۴۰۴

- تمام حساب‌ها و کارت‌های بانکی صادرکننده، به اندازه کسری مبلغ چک **مسدود** می‌شود.
- دیگه نمی‌تونه **دسته‌چک جدید** بگیره.
- امکان گرفتن **تسهیلات بانکی** یا **ضمانت‌نامه ارزی و ریالی** هم ازش گرفته می‌شه^{۱۲}.

این محدودیت‌ها تا زمانی که صادرکننده، بدهیشو تسویه نکنه و رفع سوءاثر نشه، ادامه داره. برای خیلی از صاحبان کسب‌وکار، همین بلوکه‌شدن حساب‌ها خیلی ترسناک‌تر از یه پرونده‌ی کیفریه.

همونطور که قبلا هم اشاره کردیم اگه دارنده چک برگشتی هستید، معمولا بهتره اگه شرایطش وجود داره اول از مسیر اجرای ثبت یا اجرائیه دادگاه شروع کنید؛ چون هم سریع‌تره، هم فشار بانکی روی صادرکننده، اغلب نتیجه‌بخش‌تر از تهدید به شکایت کیفریه.

فصل پنجم: مجازات‌های مربوط به چک

تا اینجا بیشتر از منظر دارنده چک و مسیرهای وصول پول حرف زدیم. اما چک یه جنبه کیفری هم داره که قانون‌گذار براش مجازات مشخص تعیین کرده. تو این فصل، مهم‌ترین جرایمی که حول چک شکل می‌گیرن و مجازات هرکدوم رو با استناد به مواد قانونی مرور می‌کنیم.

۱. **جرم صدور چک بلامحل**: همون‌طور که تو فصل اول اشاره کردیم، **صدور چک بدون موجودی کافی** جرمه. مجازات این جرم، بسته به مبلغ چک، به سه دسته تقسیم می‌شه:

- چک زیر ۷۸۰ میلیون ریال (معادل ۷۸ میلیون تومان): **حبس تا حداکثر ۶ ماه**.
- چک بین ۷۸۰ میلیون تا ۳ میلیارد و ۹۰۰ میلیون ریال (معادل ۷۸ تا ۳۹۰ میلیون تومان): **از ۶ ماه تا ۱ سال حبس**.
- چک بالای ۳ میلیارد و ۹۰۰ میلیون ریال (معادل بیش از ۳۹۰ میلیون تومان): **از ۱ تا ۲ سال حبس، به‌علاوه ممنوعیت داشتن دسته‌چک به مدت ۲ سال**.

اگه صادرکننده چند چک بلامحل رو هم‌زمان صادر کرده باشه، مجموع مبالغ همه چک‌ها ملاک تعیین مجازاته، نه مبلغ هر چک به‌تنهایی^{۱۳}. این ارقام، که اولین‌بار سال ۱۳۸۲ تعیین شده بودن، متناسب با تورم افزایش پیدا

^{۱۲} ماده ۵ مکرر قانون اصلاح قانون صدور چک

^{۱۳} ماده ۷ قانون اصلاح قانون صدور چک

کرده‌اند و چون معمولاً هر چند سال یکبار به‌روزرسانی می‌شوند، بهتره قبل از هر اقدام رسمی، آخرین رقم مصوب رو استعلام بگیرید.

۲. **جرم صدور چک پرداخت‌نشده^{۱۴}** این جرم که موضوع ماده ۱۰ قانون چکه وقتی مطرح می‌شه که صادرکننده با وجود اطلاع از بسته بودن حسابش یا اوضاع و احوالی که عرفاً موجب عدم پرداخت چک در موعد می‌شه، چک صادر کنه و در نتیجه، چک به علت وضعیت حساب صادرکننده پرداخت نمیشه.

نکته اصلی تو تحقق این جرم اینه که صرف اینکه چک برگشت بخوره کافی نیست و علم صادرکننده به بسته بودن حساب و قابل پرداخت نبودن چک با این وضعیت، عامل تعیین‌کننده‌ست. یعنی باید اثبات بشه که صدور چک با علم صادرکننده به شرایطی انجام شده که نتیجه‌ش پرداخت نشدن چک در موعد بوده.

قانون این رفتارو «در حکم صدور چک بلامحل» می‌دونه و براس مجازات سنگین‌تری از صرف برگشت خوردن چک در نظر گرفته و مرتکب رو به حداکثر مجازات پیش‌بینی شده برای جرم صدور چک بلامحل محکوم کرده؛ یعنی تا ۲ سال حبس به علاوه ممنوعیت داشتن دسته چک به مدت دو سال.

۳. **جرم اعلام دستور عدم پرداخت خلاف واقع^{۱۵}** گاهی خود صادرکننده یا حتی ذی‌نفع چک، می‌ره بانک و طبق ماده ۱۴ قانون صدور چک، «دستور عدم پرداخت» می‌ده؛ با این ادعا که چک **مفقود شده، دزدیده شده، جعلیه، یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت** به دست دارنده رسیده.

بانک به محض این درخواست، بدون هیچ بررسی محتوایی، وجه چک رو مسدود می‌کنه و اگه دارنده برای وصول مراجعه کنه، بهش گواهی عدم پرداخت می‌ده، اما این بار با قید علت «دستور عدم پرداخت»، نه «کسری موجودی». یعنی پرونده‌تون یه گام پیچیده‌تر می‌شه، چون حالا باید ثابت کنید ادعای صادرکننده دروغه.

البته که قانون این سوءاستفاده احتمالی رو هم پیش‌بینی کرده؛ اگه ثابت بشه این ادعا دروغ بوده، دستوردهنده هم به مجازات صدور چک بلامحل موضوع ماده ۷ قانون مورد بحث محکوم می‌شه، هم باید خسارت واردشده به دارنده رو جبران کنه. این ترفند برای فرار از پرداخت، اگه لو بره، هزینه‌اش برای صادرکننده خیلی بیشتر از خود مبلغ چکه.

^{۱۴} ماده ۱۰ قانون اصلاح قانون صدور چک

^{۱۵} ماده ۱۴ قانون اصلاح قانون صدور چک

فصل ششم: خسارت تأخیر تأدیه

و اما به نکته دیگر این است که خیلی از دارندة های چک نمی دانند که فقط به مبلغ اسمی چک محدود نیستند. طبق تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون چک، علاوه بر اصل مبلغ، می توانید «خسارت تأخیر تأدیه» هم مطالبه کنید.^{۱۶} یعنی **مابه التفاوتی که بر اساس نرخ تورم اعلامی بانک مرکزی، از تاریخ چک تا روز وصول واقعی پول محاسبه می شه،** به علاوه هزینه دادرسی و حق الوکاله. پس اگر به سال معطل گرفتن پول به چک بماند، اون به سال معطلی هم قابل جبران. به شرطی که درخواستش رو صریحا در دادخواستتون مطرح کنید.

بنابراین تو هر دادخواستی، حتما خسارت تأخیر تأدیه رو هم جداگانه مطالبه کنید. خیلی ها این موضوعو فراموشش می کنن و بدون اینکه خبر داشته باشن از این حق قانونی خودشون می گذرن.

چند نکته قبل از صدور یا دریافت چک

این بحث رو با چند تا توصیه عملی جمع می کنیم:

۱. استعلام بگیرید: قبل از قبول هر چکی، از سابقه صادرکننده و ثبت چک تو سامانه صیاد مطمئن بشید.
۲. چک سفید امضا و بدون تاریخ رو قبول نکنید: طبق ماده ۱۳ قانون چک، این جور چک ها اصلا امکان شکایت کیفری ندارن و دردسرشون از فایدهشون بیشتره.
۳. برای چک های تضمینی، حتما به قرارداد جدا هم ببندید: همون طور که تو فصل دوم گفتیم، خود چک به تنهایی تضمین قوی ای نیست. به قرارداد شفاف که شرایط تعهد رو دقیق مشخص کنه، دستتون رو تو دادگاه بازتر می کنه.
۴. اصل چک و گواهی عدم پرداخت رو گم نکنید: بدون اصل چک، هیچ کدوم از مسیرهای اجرایی، حقوقی یا کیفری براتون باز نمی شه.
۵. تو مهلت های قانونی حرکت کنید: یادتون نره: ۶ ماه از تاریخ چک برای ارائه به بانک، و ۶ ماه از تاریخ گواهی عدم پرداخت برای شکایت کیفری.

در نهایت، یادتون باشه شناخت درست از قوانین و مقررات چک، تا چه حد می تونه از پول و وقتتون محافظت کنه.

^{۱۶} تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون صدور چک